

Azərbaycan Respublikasının
Prezidenti yanında
Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin
İnkisafına
Dövlət Dəstəyi Fondu

5-ci istiqamət: Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi haqqında həqiqətlərin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması, Azərbaycanın ədalətli mövqeyinin müdafiə edilməsi

Azərbaycanın yerləşdiyi Cənubi Qafqaz regionunun dünyanın əsas iqtisadi güc mərkəzlərindən biri sayılan Avropa İttifaqı üçün artıq strateji əhəmiyyət kəsb etməsi birmənalı həqiqətdir. Xüsusən qarşıdakı dövr ərzində Avropanın enerji təhlükəsizliyinin təmin edilməsində bu regionun, Azərbaycanın həyata keçirdiyi transmilli layihələrin əhəmiyyəti xeyli dərəcədə artacaq.

Belə vəziyyətdə ekspertlər hesab edir ki, regionda Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həlli istiqamətində Avropa İttifaqının məsuliyyəti də artmış olur.

Ermənistanla qarşı real təzyiqlər işə salınmalıdır.

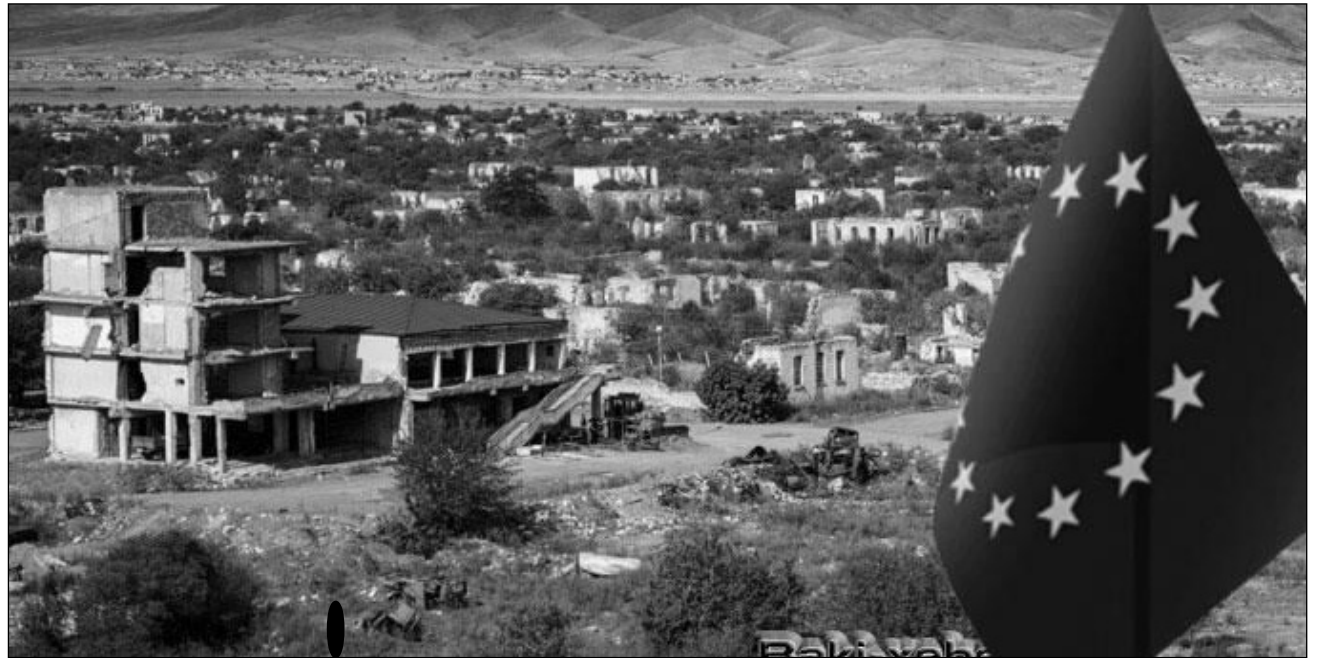
Real vəziyyət göstərir ki, indiyə qədər Avropa İttifaqı Qarabağ münaqişəsinin həlli istiqamətində aktiv rol oynamır. Düzdür, qurum müxtəlif vaxtlarda sözügedən konfliktlə bağlı qərar və qətnamələr qəbul edib, burada Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün bərpasının zəruriliyi ön plana çıxarılıb. Elə bir müddət əvvəl Ermənistanın Azərbaycanın işğal edilmiş ərazilərinə magistral yolun çəkilməsi ilə əlaqədar Avropa Parlamenti üzvlərinin birgə bəyanatı bu xüsusda növbəti mühüm sənəd oldu. Eləcə də Avropa Parlamenti tərəfindən qəbul edilmiş "Avropa Komissiyasına və Komissiyanın vitse-prezidentinə "Şərq Tərəfdaşlığı" ilə bağlı tövsiyələr" adlı qətnamə Avropa İttifaqının prinsipial mövqeyini əks etdirən bir sıra ciddi müddəalardan ibarətdir. Qətnamədə dövlətlərin ərazi bütövlüyü prinsipinə üstünlük verilir, bu prinsipin tətbiq olunması üzərində daha israrla dayanılır. Amma ekspertlər hesab edir ki, ən azından öz enerji təhlükəsizliyinin təmini və digər istiqamətlərdə yarana biləcək təhdidlərin aradan qaldırılması üçün Avropa İttifaqı Qarabağ məsələsində daha qəti hərəkət etməli, Ermənistanla qarşı real təzyiqlər göstərmək yolu ilə münaqişənin çözümünə öz töhfəsini verməlidir.

Avropanın nüfuzlu onlayn dərgilərindən olan "Modern Diplomacy" də yazır ki, Avropa İttifaqının Qarabağ məsələsinin həllini sürətləndirəcək digər imkanları da var. Dərgi yazır ki, buna rəğmən, Avropa İttifaqının siyasi cəhətdən fəal olmaması münaqişənin çözümünü uzadır: "Avropa üçün strateji əhəmiyyət kəsb edən Cənubi Qafqazda son illər ərzində geosiy-

asi mənzərə tamamilə dəyişməkdədir. Regionda yerləşən ölkələrin fərqli inkişaf göstəriciləri, həmçinin kənar xarici dövlət və təşkilatların Qafqaz siyasətində yeniliklər indi burada fərqli bir vəziyyət yaradır. Proseslər göstərir ki, Cənubi Qafqaz ölkələrindən Azərbaycan və Gürcüstan Avroatlantik məkana inteqrasiyada yenə əsas maraqlı ölkələrdir. Bu halda, xüsusən də Azərbaycanın Avropanın enerji təminatında və təhlükəsizliyində əhəmiyyəti, rolu getdikcə artır. Rəsmi Bakı iqtisadi, buna paralel olaraq siyasi, hüquqi müstəvidə Avropa İttifaqı ilə daha sıx münasibətlərin qurulmasında maraqlıdır.

Cənubi Qafqazda sabitlik Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həllindən keçir.

Hazırda Azərbaycan Cənubi Qafqazın həlledici mövqeyə malik ölkəsidir və regionda ümumi daxili məhsulun 75 faizi məhz Azərbaycanda formalaşır. Ölkənin Qərb dövlətləri ilə tərəfdaşlıq şəraitində həyata keçirdiyi transmilli layihələr bundan sonra da Azərbaycanın mövqeyinin daha güclü hala gələcəyini göstərir. Bu məqamda regionda geosiyasi oyunçular üçün Azərbaycanla işbirliyi getdikcə daha ön plana çıxır. Azərbaycan da öz milli maraqları çərçivəsində Avropa İttifaqı ilə əməkdaşlığa böyük önəm verir. Öz növbəsində, Avropa İttifaqı da Bakı ilə münasibətlərin inkişafında maraqlı tərəf kimi çıxış edir. Amma bu hal daha çox iqtisadi münasibətləri nəzərdə tutur. Halbuki, Azərbaycanın daxil olduğu Cənubi Qafqazın geosiyasi rolunu istər potensialına, istərsə də geostrateji mövqeyinə görə unikal əhəmiyyətlidir. Bu region həm enerji mənbəyi olaraq, həm də ümumilikdə Xəzərin enerji resurslarının Avropaya nəqlində mühüm rol oynayır. Xəzərin və Qara dənizin Rusiya, İran və Türkiyə arasında yerləşməsi Cənubi Qafqaz regionunu Şərq-Qərb və Şimal-Cənub dəhli-

Avropa İttifaqının Qarabağ siyasəti Qərb üçün də problemə çevrilir..

zine çevirir. Bu amil Xəzər regionunun, xüsusilə də Cənubi Qafqazın dünyanın geosiyasi xəritəsində mühüm mövqeyə malik olduğunu göstərir. Amma buna rəğmən, Avropa İttifaqı geosiyasi aktor kimi Cənubi Qafqazda o qədər də aktiv deyil. Bu da regionda Rusiyanı şəriksiz əsas geosiyasi oyunçu edən əsas amillərdən biridir. Region ölkələri, Ermənistan istisna olmaqla, bu zaman Rusiyanın mövqeyini nəzərə almağa məcburdur. Ermənistanla onsuz da Rusiyadan gələn göstərişlə hərəkət etmək ənənəsi hələ də dəyişməyib. Regionun digər ölkələri isə Qərblə, o cümlədən Avropa İttifaqı ilə əməkdaşlıq fonunda Rusiyanın onlarla forpost kimi davranmasını əngəlləməyə çalışırlar. Amma buna nail ola bilmək üçün onların Avropa və ABŞ-ın iqtisadiyyatla yanaşı, siyasi, hərbi dəstəyinə də ehtiyacları var. Yeni təkcə iqtisadi əməkdaşlıq yetərli deyil. Nəzərə almaq lazımdır ki, təkcə ABŞ və Qərb ölkələrinin deyil, Asiyanın sürətlə inkişaf edən dövlətlərinin də neft-qaza tələbatı günbəgün artmaqdadır. Küveyt, Meksika, Şimali dənizdəki karbohidrogen ehtiyatları ilə müqayisə olunan Xəzər dənizi hövzəsi Orta Asiya enerji ehtiyatları bölgəsini nəhəng dövlətlərin həyatı mənafe zonasına çevirir. Bu enerjinin Qərbə təhlükəsiz axını Cənubi Qafqazda sabitlikdən asılıdır. Burada sabitliyin təminatı yolu isə regionda mövcud münaqişələrin, xüsusən də Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həllindən keçir. Çünki Rusiya regionda təsirlərini məhz bu münaqişələr vasitəsilə sax-

layır. Onların həllində aktiv iştirak etməklə Avropa strateji əhəmiyyətli regionda həlledici mövqə sahibinə çevrilə bilər.

Qərb dövlətləri hələ də regionda siyasi müstəvidə aktiv deyil.

Regiona giriş qapısı Azərbaycan olduğu halda Rusiyanın təsir dairəsində qalan Ermənistan Qərb dünyasının Cənubi Qafqazda strateji maraqlarının təmin olunması üçün həyata keçirdiyi siyasətdə parçalayıcı rol oynayır. Ərazisində Rusiyanın hərbi bazalarını saxlayaraq və Rusiyanın siyasi dəstəyinə arxalanan işğalçılıq siyasətində, əsassız ərazi iddialarından əl çəkmir. Qeyd edilən amillər Cənubi Qafqaz regionunun müasir siyasi mənzərəsinin canlandırılmasında müəyyən rol oynayır. Mövcud geosiyasi realıq ondan ibarətdir ki, Qafqazda heç biri unikal təhlükəsizlik sistemi mövcud deyil. Hər şeydən öncə, Cənubi Qafqazda kəskin münaqişə ocaqlarının olması, xüsusilə də Azərbaycanın ədalətsiz şəkildə cəlb olunduğu Dağlıq Qarabağ münaqişəsi bu sistem üçün əsas maneədir. Azərbaycanın təhlükəsizliyi bütün regionun təhlükəsizliyi üçün olduqca əhəmiyyətlidir. Global iqtisadi layihələrdə iştirak sıradan biri kimi deyil, əsas aparıcı dövlətlərdən biri kimi Azərbaycana aid edilə bilər. Digər amil isə regionda təhlükəsizlik sisteminin yaradılması təşəbbüsü ilə çıxış edən, lakin konkret təklif və modellərə baxmayaraq bu istiqamətdə ciddi addımlar atmayan Avropa İttifaqı, ABŞ amilidir. Halbuki, Azərbaycan həm geostrateji,

həm də geosiyasi baxımdan əlverişli məkandır. Cənubi Qafqazda həyata keçirilən transmilli layihələr məhz Azərbaycanın əsas iştirakçılığı ilə reallaşır. Bu vaxta qədər icra edilən regional layihələrlə yanaşı, qarşıdakı dövr ərzində də yeni transmilli layihələrin həyata keçirilməsində Azərbaycan kifayət qədər potensiala, tranzit imkanlarına malik ölkə kimi qəbul olunur. Azərbaycanın əvəzolunmazlığı təkcə istehsalçı kimi deyil, həm də tranzit ölkə kimi Orta Asiya respublikalarının məhsullarını Avropaya çıxaran enerji, tranzit dəhlizi olması ilə bağlıdır. Bunu Qərb dövlətləri də anlayır, amma onlar hələ də regionda siyasi müstəvidə aktiv deyil. Bu ilin iyul ayında Azərbaycan və Ermənistan arasında yeni hərbi toqquşmalar zamanı da Qərb ölkələri regionda hadisələrin sonrakı axarında aktiv iştirak etmədilər. Əvvəzində Rusiya yenə Cənubi Qafqazda həm Dağlıq Qarabağ münaqişəsi, həm də digər siyasi proseslər baxımından fəallıq nümayiş etdirir. Belə vəziyyət isə Azərbaycan və Gürcüstan kimi ölkələrin Avroatlantik məkana inteqrasiyasının sürətlənməsinə ciddi maneədir. Bu, Avropa və ABŞ-ın maraqları baxımından da qəbul edilməz haldır. İndi Avropa İttifaqının regionda daha aktiv olması, münaqişələrin həllinə töhfə verməsi vacibdir və bunun üçün aktiv siyasi addımlara ehtiyac böyükdür. Əks halda Avropa İttifaqı burada Rusiyadan bir addım geridə qalmaqda davam edəcək. Nəzərə almaq lazımdır ki, Avropa İttifaqının sülhəratma missiyası ilk növbədə Avro-

paya inteqrasiya prosesinin sürətlənməsi üçün olduqca vacibdir. Avropa İttifaqı həm münaqişələrin tənzimləyicisi, həm də diplomatik danışıqların iştirakçısı kimi böyük təcrübəyə malikdir. Son 20 ildə Avropa İttifaqı 30-a qədər sülhəratma əməliyyatında iştirak edib. Onun bu fəaliyyəti Avropa təhlükəsizlik strategiyası, Amsterdam müqaviləsi, Petersberq və Helsinki bəyannamələri ilə tənzimlənir. Bununla Avropa İttifaqı regional münaqişələrin tənzimlənməsi, Avropa və beynəlxalq təhlükəsizliyin təmin edilməsi sahəsində əsas güc mərkəzlərindən biri olduğunu göstərib. Bu mənada, təşkilat Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həllində fəal rol oynamaqla, Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün bərpasına yardım etməklə Cənubi Qafqazda geosiyasi cəhətdən də daha güclü mövqə sahibi ola bilər. Azərbaycan üçün də regional səviyyədə təhlükəsizlik sisteminin formalaşdırılması və bu zaman Avropa İttifaqı ilə çoxtərəfli əlaqələrin genişləndirilməsi xüsusi əhəmiyyət kəsb edir".

Bu qeyd edilənlərdən bir daha bəlli olur ki, Avropa İttifaqının Qarabağ münaqişəsinin çözümünü ilə bağlı indiki siyasəti Qərbdə də narazılıq yaradır. Elə buna görə qurumun Qarabağ məsələsində daha aktiv olması getdikcə ön plana çıxır.

Tahir TAĞIYEV

Yazı Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondunun maliyyə dəstəyi ilə çap olunur.